

Een longread met een analyse en perspectieven voor de witte woede

(Bart Van der Biest)

Een echte witte woede is nodig om een zorgimplosie te vermijden!

Op 22 mei manifesteren de zéér diverse sectoren van zorg, welzijn en cultuur met als verzamelnaam 'social profit' of 'non-profit' al voor de 4de keer door de straten van Brussel. En dit met een dubbele reden: enerzijds om onderhandelingen op te starten voor hoognodige nieuwe sociale akkoorden én tegen de algemene besparingsmaatregelen van Arizona die o.a. de zorgsectoren zwaar treffen. Dat zijn immers uitgesproken vrouwensectoren met véél deeltijdse arbeid: slechts 37,5 % werkt voltijds! Dit is zéér problematisch indien de pensioenplannen van Arizona volledig uitgerold worden.

Het verschil tussen de 'zuivere profitsectoren' en de non-profit

In tegenstelling tot het tweejaarlijkse IPA (Interprofessioneel Akkoord) bij de privésectoren hangen deze sectoren af van de 'goodwill' bij de verschillende overheden onder wiens bevoegdheid ze vallen. ... die is dus ver te zoeken in besparingstijden. Er wordt normaal gestreefd om sociale akkoorden af te sluiten om de 4 à 5 jaar maar de financiële crisis van 2008 gooide roet in het eten bij de federale sectoren (o.a. ziekenhuizen en thuisverpleging) Als schoolvoorbeeld van Belgisch surrealisme, werd na 7 jaar (in 2010 was er een mini-akkoord; zowel inhoudelijk als budget) in 2017 een half blanco sociaal akkoord getekend door de vakbonden, werkgevers en regering. Om dit half blanco akkoord getekend te krijgen, gebruikte Maggie De Block de opstart van IFIC (zie onder) als de spreekwoordelijke wortel. Dit gebeurde echter niet zonder een belangrijke tegenstand bij de kritische achterban van BBTK-SETCa. In volle covidcrisis in de zomer van 2020 werd het akkoord van 2017 concreet ingevuld met een recordbudget van 1 miljard euro. De covidcrisis zou echter al snel vergeten worden bij de beleidsmakers en het brede publiek ...

Regionalisering heeft niets te maken met efficiëntie

Door opeenvolgende staatshervormingen is de zeer diverse social profit verder versplinterd in Vlaamse, Brusselse, Waalse en federale sectoren, zowel privé als publiek. Een kat vindt er haar jongen niet meer in terug door de al dan niet overlapping van bevoegdheden. Dit heeft allesbehalve te maken met 'efficiënt beleid' maar wel alles met de regionaliseringsfetisj van de Vlaams-nationalisten (onafhankelijk bij welke partij ze horen).

De grote diversiteit in de sector maakt het natuurlijk gemakkelijker voor de verschillende bevoegde regeringen om op basis van corporatisme (*) verdeeldheid te zaaien bij het personeel. Arizona doet in de regeringsverklaring oppervlakkige beloften aan de verpleegkundigen (o.a. een stagevergoeding voor studenten) terwijl de zorginstellingen ook niet zonder het ondersteunend personeel kunnen draaien. Bij die ondersteunende functies bestaan er ook tekorten én hoge werkdruk.

Nieuwe sociale akkoorden: vestzak-broekzakoperatie?

Arizona heeft een budget voorzien voor een nieuw sociaal akkoord maar dit dreigt toch eerder uit te draaien op een vestzak-broekzakoperatie. Zoals eerder al vermeld, wordt de zorgsector immers zwaar gevisieerd door de algemene besparingsmaatregelen van Arizona. Ook de inperking van de groeinorm voor de gezondheidszorg zal problemen geven en leiden tot "moeilijke keuzes". De verwachte jaarlijkse kostenstijging van de gezondheidszorg bedraagt 3,2%. De groeinorm bedraagt echter respectievelijk 2,5% in 2025, 2% in '26 en '27, 2,6% in '28 en tenslotte 3% in '29. Een

verschil van 1% lijkt niet veel maar op een budget van 45,222 miljard euro in 2025 (inclusief groeinorm en indexering) kan dit al gauw oplopen tot een slordige half miljard euro ...

Arizona en de zorg: kemels schieten als nieuwe sport

De algemene besparingsmaatregelen van Arizona leiden tot 'ongewenste effecten' in de zorgsector. Minister Vandenbroucke moest zich al een paar keer reppen om deze recht te zetten. Het beperken van de werkloosheidsvergoeding tot 2 jaar bleek "plots" problematisch voor de opleidingen tot knelpuntberoepen mét werkloosheidsvergoeding (zeker in de zorg) die soms 4 jaar duren. Dit werd ondertussen als 'uitzondering' rechtgezet. Een volgende flater was dat de regering over het hoofd gezien had dat de vertraging van de indexering van de ambtenarenlonen ook de lonen in de zorgsectoren impacteerde aangezien die laatste via cao's aan de indexering bij de ambtenaren gekoppeld zijn. De Standaard 24/04/2025: "Vandenbroucke zal zelf via een alternatieve oplossing nog vol aan de bak moeten om de uitschuiver recht te zetten. [...] Vandenbroucke rekent daarvoor nu op de sociale partners om alle sectorale cao's in onderling overleg zelf aan te passen om de timing van de indexeringen te behouden. In het parlement noemde de minister dat "absoluut niet moeilijk". De vakbonden heeft Vandenbroucke daarvoor uiteraard al mee aan boord, maar de werkgeverskoepels lijken toch wat eisen te stellen." Wie de realiteit kent van het sociaal overleg in de zorg weet dat het afsluiten van cao's bloed, zweet en tranen kost ... en dus niet rap-rap eens getekend worden.

To IFIC or not to IFIC?

In de zorgsectoren werd de afgelopen jaren een nieuwe functieclassificatie met bijhorend loonhuis (IFIC) opgestart. Beleidsmakers spraken in de nasleep van de covidcrisis systematisch over "loonsverhogingen" terwijl dit niet het geval was: het ging over het herschrijven van de loonevolutie over de ganse loopbaan. Bij deze operatie ging weliswaar 80% van het personeel erop vooruit maar bij "de ongelukkige 20%" is het van 2001 geleden dat ze een baremieke loonsverhoging van een volle 1% gekregen hebben. Bij de invoering van de rimpeldagen in de sector werd er afstand gedaan van loonsverhogingen. De rimpeldagen zijn een systeem van progressieve arbeidsduurvermindering naargelang de loopbaan vordert. Om het "gemakkelijk te maken" bestaan er drie systemen. Voor de zuivere zorgdiensten komt dit neer op een maandelijkse rimpeldag vanaf 45 jaar, een bijkomende op 50 en 55 jaar. Dus op 55 jaar heb je recht op 3 rimpeldagen per maand. Enkel verpleegkundigen kunnen kiezen tussen deze rimpeldagen of bijkomende premies.

Ondertussen zijn er tijdens een 'onderhoudsfase' van IFIC reeds enkele functies herwogen maar in de praktijk verandert er niets aan het loon gezien de afwezigheid van het nodige budget. Zowel de functie van zorgkundige als medisch secretaresse zijn na herweging een barema hoger ingeschaald maar zij blijven voorlopig aan het oude IFIC-barema uitbetaald. De verhoging van de IFIC schaal voor zorgkundigen in de Vlaamse sectoren betekent bijvoorbeeld een extra 105 miljoen euro. De hervorming van de verpleegkunde in "basisverpleegkunde" (in realiteit "verpleegassistent" zoals het in het Franstalige KB vermeld staat) enerzijds en VVAZ (Verpleegkundige Verantwoordelijk voor Algemene Zorg) anderzijds zal ongetwijfeld ook leiden tot de herweging van functies.

Cijfers zijn alarmerend

Op 10 april verschenen onrustwekkende cijfers over de zorg in de media. Het Laatste Nieuws: "In 2024 waren er bij de VDAB 58.567 vacatures voor een job binnen de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening. Dat waren 1.247 vacatures meer dan een jaar eerder. Met 10.023 vacatures is 'verpleegkundige' met ruime voorsprong de meest gevraagde functie en de vraag blijft maar toenemen. Sinds 2019 is er sprake van een stijging met 53 procent. [...] Overigens blijven ook zorgkundigen gegeerd: vorig jaar telde de VDAB 4.544 vacatures voor deze functie."

“Ook een enquête (februari 2025) die in opdracht van de FOD Volksgezondheid werd uitgevoerd onder verpleegkundigen, bevestigt de zware werkdruk. 50% van de respondenten zou niet opnieuw voor het beroep kiezen, 16% is zelfs van plan binnen de vijf jaar van beroep te veranderen. Onder de verpleegkundigen die hun beroep willen blijven uitoefenen, wil maar liefst 35% hun werktijden herzien en 90% daarvan wil minder werken.” (persbericht BBTK-SETCa 10/04/2025)

Het is overduidelijk dat de instroom in de zorgberoepen fors moet opgevoerd worden wegens de toenemende behoeften bij een vergrijzende bevolking. Daarbij moet de grote uitstroom tijdens zowel de opleiding als de beroepsloopbaan dringend ‘gestelpt’ worden.

En er is uiteraard ook vergrijzing bij het zorgpersoneel zelf. Het aantal 50-plussers in

de zorgsector is de voorbije 10 jaar met 36% toegenomen. Het aandeel van 50-plussers in de zorg is sterk toegenomen: van 28,9 % in 2014 naar 35,9% vorig jaar (resultaten onderzoek Liantis in ‘De Zondag’ van 16/3/2025)

Radicale maatregelen nodig om een totale implosie van de zorg te voorkomen.

- ▶ De vakbond BBTK-SETCa spreekt klare taal over wat echt nodig is in de sector in een persbericht van 10/4/2025: “Naast het substantieel verhogen van de lonen, en het streven naar stabielere en meer voorspelbare uurroosters, wil de socialistische vakbond ook voluit gaan voor een collectieve arbeidsduurverlaging met behoud van loon.”
- ▶ Een goede stap in die richting kan de toevoeging van een extra rimpeldag zijn vanaf 40 jaar en/of op 60 jaar. Het effect van de rimpeldagen op de reële pensioenleeftijd in de sector heeft zich reeds bewezen. In vergelijking met alle andere sectoren blijft het zorgpersoneel het langst aan de slag: gemiddeld tot 63 jaar en 7 maanden. Gezien het optrekken van de pensioenleeftijd tot 67 jaar lijkt het optrekken van het aantal rimpeldagen méér dan logisch. Het uiteindelijke doel is echter te komen tot een 32 urenweek met behoud van loon en compenserende aanwervingen voor al het personeel.

Welke weg “vooruit, niet achteruit” ...

Het afdwingen van de rimpeldagen in 2000 ging niet zonder slag of stoot maar werd bereikt na een lange witte woede eind jaren '90. In 2005 eindigde een volgende golf van witte woede in een ééngemaakte stakingsbeweging van 2 weken in de ziekenhuizen in alle 3 delen van het land. Dit is sindsdien ongezien én ondertussen 20 jaar geleden. Om de nodige overwinningen te boeken anno 2025 zal een beweging zoals in 2005 zelfs moeten overklast worden via een escalerend, opbouwend actieplan dat logischerwijze eindigt in een echte, langdurige stakingsbeweging. De blauwdruk hoe dit aan te pakken, bestaat en werd in 2005 met succes al uitgetest in de regio Brussel-Halle-Vilvoorde. Wordt vervolgd!

(*) corporatisme: opkomen voor de belangen van de eigen specifieke groep zonder rekening te houden met de rest.